

Kriminallovskommissionen af 1800.

Af TROELS G. JØRGENSEN

En Lovkommission, hvis Arbejde ikke naar at sætte Frugt i et konkret Lovværk, vil dog have udrettet noget af fremtidig Nytte, naar Eftertiden faar Interesse for gennem dette Arbejde at blive oplyst om Retsanskuelserne paa det givne Tidspunkt. Den Kommission, hvis Virksomhed her skal fremdrages, fortjener i hvert Fald Opmærksomhed fra denne Side. Om tillige de Tanker, der fik Udtryk i Kommissionen af 1800, derigennem blev udviklet paa en Maade, som fik Betydning for senere Lovarbejder, lader der sig vist ikke sige noget om. De Mænd, der havde siddet i den, kom ikke i de følgende Aar til at sysselsætte sig med Kriminallovgivningen. Men Betænkningen, hvori Tankerne var nedlagt, laa i hvert Fald i utrykt Stand i Kancelliets Arkiv, hvor den kunde studeres af dem, hvem Forbedringen af denne Lovgivning paahvilede, og et særlig vigtigt Bidrag til Forhandlingerne nemlig fra Kommissionens mest fremragende Medlem, Generalprokurør Chr. Colbjørnsen fremkom da ogsaa noget senere i Trykken.

Ved kgl. Reskript af 27. Oktober 1800 nedsattes en Kommission bestaaende af Kammerherre og Præsident i Danske Kancelli Frederik Moltke, Konferensraad, Justitiarius i Højesteret Jacob Edvard Colbjørnsen, Konferensraad, Generalprokurør og Deputeret i Danske Kancelli Christian Colbjørnsen, Deputeret i Admiralitetet og Professor juris Lauritz Nørregaard og Professor juris Johan Frederik Vilhelm Schlegel. Dens Hverv skulde være at gøre Udkast til

»Grundsætninger, hvorpaa en ny Kriminallov skal grundes«. Naar Kancelliet havde modtaget dens Indstilling, skulde denne tjene til Ledetraad for en ny Kommission, om hvis Organisation ligeledes Indstilling ønskedes, og som altsaa skulde føre Arbejdet videre til konkrete Lovforslag. Reskriptet grundede sig paa en Kancellipræsident Moltke meddelt mundtlig Resolution og maa da antages at være fremkaldt af ham, der Aaret før fra anden Stilling i Kollegierne var sat paa denne Post, og som af Historikerne er karakteriseret som præget af en entusiastisk Reformiver. Paa Treaarsdagen efter Nedsættelsen fremsendtes Indstillingen, der af Kancelliet forelagdes Kongen og sattes i Circulation indenfor Statsraadet, men Sagen ses ikke derefter at være forfulgt videre. De forskellige indtrufne Personskifter kan antages ikke at have været gunstige herfor. Den 4. Januar 1804 overgik nemlig Moltke til Told- og Finansadministrationen og efterfulgtes som Kancellipræsident af Frederik Julius Kaas. Denne havde fra 19. November 1802 ogsaa haft Sæde i Kommissionen, idet Medlemmet J. E. Colbjørnsen i Begyndelsen af dette Aar var død og havde faaet Kaas til Efterfølger i Højesteret. Chr. Colbjørnsen forblev heller ikke længe efter Kommissionens Ophør i sin i denne Forbindelse særlig betydningsfulde Stilling som Generalprokurør, hvem Lovkonciperingen paa-hvilede, idet han samme Dag som Moltke forlod Kancelliet og løste Kaas af som Justitarius. Paa samme Tid døde iøvrigt Nørregaard, og Schlegel havde ikke Strafferetten som Lærefag. Kun Kaas, hvis Tilskud til Kommissionens Arbejde ikke havde været betydeligt, blev altsaa paa Stedet.

Allerede i det første Møde den 17. November 1800 fremlagde Chr. Colbjørnsen en Betænkning som Grundlag for Kommissionens videre Arbejde. Dette saakaldte Fragment overlod han i 1809 A. S. Ørsted til Offentliggørelse i Juridisk Arkiv, og det genoptryktes i 1831 i Arkiv for Retsvidenskaben, 6. Bd. Ogsaa fra Moltke og Schlegel fremkom der ret udførlige Betænkninger, og i J. E. Colbjørnsens

efterladte Papirer fandtes en fyldig, men ufuldendt Betænkning, der kunde fremlægges. Fra Nørregaard, som i længere Tid var syg, kom kun kortfattede Erklæringer. Iøvrigt gik man den Vej at fremsætte samlede Udtalelser til Protokollen delvis saaledes, at alle eller nogle af Medlemmerne henviste til Chr. Colbjørnsens Fragment. Den samlede Fremstilling, som Schlegel sluttelig paatog sig at affatte, er ikke bevaret, men som det vil ses, har vi de fornødne Oplysninger i Akterne. Kun savner vi at kunne se, hvorledes man havde foreslaaet Arbejdet fortsat.

Til en Begyndelse fandt man det nyttigt at fastslaa Grænserne for Kommissionens Arbejde og visse almindelige Grundsætninger. Dette skete under en Række Punkter:

1. Grundsætningerne bør indskrænke sig til Misgerninger eller Overtrædelse af Lovens almindelige Forskrifter, det er at sige saadanne som ifølge deres Natur kan gælde for og anvendes paa ethvert Medlem i Borgersamfundet uden Hensyn til Personens særdeles Stilling i Staten eller Sagens særegne Beskaffenhed. Udenfor falder da Forbrydelser af kongelige Betjente i deres Embedsførelse og Forseelser mod særdeles Lovbud saasom om Handelen, Kameralvæsenet, Toldvæsenet, Politivæsenet i dettes egentligste Forstaaelse, Bjergværksvæsenet o. l. Disse Lovbestemmelser er dels lokale, dels økonomiske og politiske og for det meste af den Natur, at de ofte trænger til Forandring. Undtagelse gøres dog med Jagtanordningen, da Vildttyveri er Krænkelse af Ejendomsretten.

2. Misgerningers eller Forbrydelsers fornemste og karakteristiske Kendemærker er Krænkelse af Statens Sikkerhed. Ved Straffens Bestemmelse bør Handlingens Moralitet tilige komme i Betragtning og i Almindelighed udgøre det, de lovkyndige kalder Reatus, f. Eks. maa Morderen straffes haardere end Manddraberen.

3. Strafferetten grunder sig paa Selskabspagten, ved hvilken enhver Statens Borger maa formodes at have underkastet sig de Straffelove, som udfordres til Samfundets

Opretholdelse, og uden hvilket Middel intet Borgerselskab kunde bestaa.

4. Straffene som Midler til Statens Øjemærke bør ikke foreskrives haardere end Hensigten kræver, da de ellers udarter til Vold og Tyranni. Dog maa de ejheller være for lemfældige, saa at de bliver kraftløse og utilstrækkelige.

5. »Rigtigt Forhold mellem Forbrydelse og Straffe beror paa at udfinde og bestemme den rigtige Grænselinie mellem for meget og for lidet af det fysiske Onde, som skal udgøre den Straf, der udfordres til at virke Lydighed mod Lovens Bud og fra sammes Overtrædelse afskrække de af Samfundets Lemmer, som ikke ved ædlere Bevæggrunde kunde bevæges dertil. At træffe denne rigtige Skellinie, det er det vanskeligste i Lovgivningsarbejdet, ligesom det i sig selv er den vigtigste Genstand for Lovgiverens Granskning og Omhu. Her maa han ikke alene med skarpe Blik vejledet af Kundskab og Erfaring skue dybt ind i det menneskelige Hjerte, men han maa ogsaa nøje kende og omhyggelig raadføre sig med det Folks moralske og politiske Forfatning, for hvilket han skriver sin Lov. Hans Øje maa uafsladelig være hæftet paa Statens Regeringsform, Folkets Sæder, dets Religion, herskende Meninger, nationale Karakter, men især paa den Grad af Oplysning og Sædelighed, til hvilken Mængden af Folket er bragt. Thi med alt dette staar en god Kriminallov altid i nøje Forbindelse. Den trænger ogsaa af samme Aarsag oftere til Forandring end den øvrige Lovgivning, efterdi den nødvendig bør rette sig efter Nationens Uddannelse til Forædling, hvilket er en uudblivelig Følge af en vis og god Statsbestyrelse. Saaledes til Ekspl. kunde en Kriminallov, som fortjente Navn af god i det 17. Aarhundrede, ikke i alle Dele være passende for den nuværende Tidsalder.

6. Misgerningens større eller mindre skadelige Indflydelse paa Samfundet d. e. den skyldiges større eller mindre Brud paa Selskabspagten bør være Maalestok for Forbrydelsens Storhed og den dertil svarende Straf. I samme

Forhold som Samfundets Opretholdelse kunde svækkes ved Misgerningen, bliver den farlig for Staten, og i samme Forhold bør Straffen som Afskrækkelsesmiddel fastsættes«.

7. »De Misgerninger, som umiddelbart rører det hele Samfund, er de, ved hvilke dets Opretholdelse allermost udsættes for Fare. Den Forbrydelse maa da agtes at være den største, som udøves mod Regenten eller Statens højeste Magt følgelig mod Staten selv, forsaavidt som det hele Samfunds Rettigheders Haandhævelse er overdraget til og Folkets Majestæt selv nedlagt hos den Person, som er anbetroet den højeste Myndighed eller med et andet Navn Regeringen«.

8. Borgerne har gensidigt Adgang til at fordre Beskyttelse mod Krænkelser af deres Rettigheder ved Brud paa Selskabspagten. Herved fornærmes ogsaa Staten, men kun middelbart, hvorfor en mindre Strafskyld paadrages.

Graderne indenfor de umiddelbare og de middelbare Overtrædelser er dog mange og forskellige. Den afskyelige Snigmorder er ustridig farligere for Borgersamfundet end den, der i Overilelse eller af Uforsigtighed har betjent sig af en usømmelig Udladelse mod Regenten.

Gennem disse almindelig holdte Udtalelser, hvortil særlig Moltkes, J. E. Colbjørnsens og Schlegels Udviklinger havde dannet Grundlaget, tilkendegives tydelig det Program at komme bort fra det meget forældede, der fandtes i Landsloven (Danske Lov, D. L.) og Forordningerne, navnlig at fjerne disses i visse Tilfælde barske Strængthed og i højere Grad faa Straffen tilpasset til Misgerningens Grovhed. Fdg. 20. Februar 1789 om de reformerede Tyverstraffe var et Forbillede paa, hvad der i denne Henseende kunde naas, og allerede den om denne Lov nedsatte Kommission havde været inde paa at fremkalde mere omfattende Reformen i Strafferetten. At de uforholdsmæssig strænge Straffe lempedes gennem Benaadning, var kun en begrænset Nødhjælp, og det erkendtes at være svækkende for Lovens Autoritet, at saadan Benaadning maatte ske, som man sagde, in abstracto.

Kommissionen gik efter de almindelige Drøftelser over til Emnets enkelte Afdelinger og vendte sig først til det betydningsfulde Spørgsmaal om Dødsstraffens Nødvendighed. Chr. Colbjørnsen havde i sit Fragment som karakteristiske Kendetegn paa de Forbrydelser, som gjorde denne eksemplariske Straf nødvendig og passende, anført Misgerningens Grumhed, dens overlagte Udførelse og Forbryderens Farlighed for den offentlige Sikkerhed. Han konkluderede derefter: »Førræderen, Oprørsstifteren, Morderen og Mordbrænderen (i dette sidste Ords egentlige Forstaaelse) er altsaa de, der fortjener at straffes med Døden«. Han var imod at forbinde Henrettelsen med Pinsler. Indvendinger som de, at Borgerselskabspagten ikke rummer eventuelt Afkald paa Livet, og at Dødsstraffen strider mod, at Selvmord forbydes, afviser han let, og Hovedargumentet, at Slaveri (livsvarigt Strafarbejde) er tilstrækkelig som eksemplarisk Straf, bestrider han efter »al Erfaring og rigtig teoretisk Fornufts slutning«. Medens den retskafne Mand trøstes mod Dødens Skræk ved sin gode Samvittighed, savner den grove Forbryder aldeles »denne Tilflugtsstøtte. Dødens Rædsler ompænder hans lastefulde Hjerte. Den myrdede Medborgers blodige Skygge staar malet for hans Øje og vinker ham frem til den Eviges Domstol i det Øjeblik, han skal forlade Verden. Med Fængselsstraf følger desuden altid Haab om Frihed. Dette Haab forsvinder for Lovens Bud om den visse Død. Dersom Slaven agtede Døden mindre end sine Lænker og sin Skændsel, hvorfor ser man da ikke, at han ofte søger den? Selvmord iblandt denne Klasse af Mennesker er meget sjældent, uagtet man ellers maa beklage, at suicidium ikke er ualmindeligt«. Endelig anfører han, at Kejser Josef, der afskaffede Dødsstraffen i Østrig, til Gengæld indførte uhyre strænge Livstidsfængsler.

I Sammenligning med den gældende Ret, der havde Dødsstraf bl. a. for simpelt Manddrab uden Overlæg, Barnefødsel i Dølgemaal, Duel, Stimandsfærd, Falskmøntneri og Eftergørelse af Banksedler, er dette Standpunkt allerede

moderat. Det havde Tilslutning i Udtalelserne fra J. E. Colbjørnsen og Schlegel, og Kommissionens Flertal fulgte Generalprokurøren. Med Hensyn til Forræderi mod Kongen og Fædrelandet fandt man Grund til at markere Gerningens Afskyelighed ved Optrædning af den henrettedes Legeme og Askens Spredning i Luften. Fra det sidste havde dog den paa dette Tidspunkt afdøde J. E. Colbjørnsen taget Afstand. Derimod erklærede Moltke sig principielt for Modstander af Dødsstrafs Anvendelse og begrundede i udførlige Indlæg dette Standpunkt, som Beccaria i 1764 havde gjort moderne i Litteraturen, og som enkelte Steder var forsøgt i Lovgivningen. Medlidenhedsfølelsen kan ikke blande sig i denne Sags Bedømmelse, udvikler han. Naar Tusinder falder til Landets Forsvar, kan vi ikke føle Medlidenhed, naar Forbryderen, der har vist sig som Fjende af Staten, bliver Offer for den fornærmede Retfærdighed. Han bør lide den Straf, som er nødvendig til at opnaa Øjemedet, men er denne Nødvendighed bevist? Den maatte være afgjort dels med Hensyn til Forbryderen dels med Hensyn til Virkningen, som Straffen formodes at gøre paa det almindelige. Vistnok gyser man ved Synet af Morderens og Mordbrænderens Forbrydelser, man vender sig med Afsky fra dem og finder maaske ingen Straf haard nok til Afsoningen. Men ved at overveje Sagen med koldere Blod maa der spørges: Kan en Handlings Immoralitet være Retsgrund til Livsstraffens Bestemmelse? Er det ikke Forbryderens Farlighed for det almindelige, som fremkalder den? Er det ikke Forudsætningen, at intet Fængsel, intet Bevaringssted var saa sikkert, at denne Forbryder jo kunde undvige og gentage Misgerninger, som paany sætter Medborgeres Liv i Fare? Er dette rigtigt, saa følger heraf, at Dødsstraffen ophørte at være nødvendig der, hvor Regeringen kunde indrette saadanne Fængsler, som betryggede den mod Forbryderens nye Forsøg paa at fornærme Staten. Slutningen bliver da denne: Forbryderen maa miste Livet, fordi Regeringen ikke med Fængsel og Tvang kan forvare ham. I

en velorganiseret Stat, mener Moltke, behøver dette ikke at være Tilfældet. Det synes endog ubilligt, at et Menneske skal dø ikke saa meget for Retfærdigheden som for den borgerlige Indretnings Ufuldkommenhed. Retfærdigheden kan kun kræve Livsstraf, hvor den er Sikkerhedens Betingelse. Men, spørges der saa, skulde ikke det Indtryk virke, som Visheden om Dødsstraffen maa gøre paa den, der kun havde et Skridt til at udføre Forbrydelsen? Og skulde ikke omvendt Haabet om engang at kunne undvige fra det truende Fængsel tilskynde til at tilfredsstille den opflammende Lidenskab? Hertil svarer Moltke: »Intet synes mig ved Straffeloves Bestemmelse mindre anvendeligt end at ville beregne deres Virkning efter de forskellige Indtryk, som samme kan gøre paa Mennesket. Disse grunder sig i saa mange Tilfældigheder, at de ingenlunde bør vejlede Lovgiveren, der skal skrive Lov efter Retfærdighedens Bestemmelse og Bud. Livet er vistnok i de fleste Menneskeøjne det største Gode, dets Tab den største Ulykke. Dybt nedlagde Skaberen i Mennesket Lyst til Livet og Drift til at vedligeholde det. Men de Mennesker, som i en høj Grad sætter Pris paa Livet, begaar sjælden saadanne Forbrydelser, paa hvilke Dødsstraffe kunde være anvendelig. De derimod, hvis rasende Lidenskaber ledte dem til store Misgerninger, glemmer Livets Værd og anser hines Tilfredsstillelse for det største Gode. De opofrer alt for at nyde deres vilde Ønske opfyldt og underkaster sig villige de sørgelige Følger, der allerede levende fremstiller sig for deres Øjne. Og hvad virker da de hyppige Dødsstraffe i de Lande, som endnu har beholdt dem? Er Misgerningerne der færre? Standser de Forbrydernes Strøm? Intet er derfor uvissere end Dødsstraffes Virkning, og kan vel Retfærdighed i det uviste opofre Menneskers Liv? Ser vi endelig hen til den Skare af Tilskuere, som iler til store Eksekutioner, og saa snart de saa den skyldiges Hoved falde, ligegyldig og rolig vender tilbage. Hvad stort kan Lovgiveren vente af de Indtryk, som Døden gjorde

paa den? Jeg finder derfor fuldkommen rigtigt, hvad Forfatteren af Contrat social paastaar: On n'a droit de faire mourir même pour l'exemple que celui, qu'on ne peut conserver sans danger, og kan ikke tro andet end, at Dødsstraffe kun kan finde Sted, hvor en Forræder mod Staten sætter denne i Fare, saa at den skyldiges Liv underholder deres Mod og Haab, som er deltagende i Forbrydelsen, og hvor den almindelige Sikkerhed og Rolighed ikke kan opnaas uden ved Forræderens Død. Jeg tror, at alvorlig, stræng og bestandig Fængselsstraf modificeret efter Forbryderens Tilstand og Evne bør sikkert kunne substitueres de hidtil bestemte Dødsstraffe«. Kun paa det helt borgerlige Omraade var Moltke altsaa ubetinget afvisende overfor Dødsstraffen.

Divergensen indenfor Kommissionen uddybedes i yderligere Indlæg. Schlegel argumenterede med, at Dødsstraffen var den med Forbrydelsen analoge Straf, og at Lovgiveren ved at vælge nogen anden Straf for Morderen end denne vilde tilkendegive, at han agtede Morderens Liv højere end den myrdedes — begge Dele kun Omskrivninger af Synspunktet Liv for Liv — samt med det følelsesmæssige, at den dødsdømte hyppigere omvendte sig end den fængslede. Naar Moltke mod de andre gjorde gældende, at de konsekvent maatte medtage andre meget grove Forbrydelser som livsfarligt Røveri eller falsk Vidnesbyrd, da disse var næsten lige saa farlige som Mord, understreger Chr. Colbjørnsen meget energisk dette »næsten«. Moltke paabe- raabte sig bl. a. Erfaringerne fra England, hvor de talrige Henrettelser ikke syntes at frugte overfor Forbrydelserne. Alle var altsaa fremskridtsvenlige, men i forskellig Grad.

I denne Forbindelse kan omtales Drøftelsen om Opret- holdelse af Fdg. 18. Dec. 1767 om Straf for dem, som begaar Mord af Kedsommelighed til Livet for selv at blive henrettede. Den livsvarige Frihedsstraf af særlig haard Art, som var foreskrevet herfor, skulde efter § 1 ved Indsæt- telsen ledsages af Kagstrygning og Brændemærkning. §§ 2

—4 foreskrev desuden, at Misdæderen aarlig paa Dagen for Mordet skulde udføres til Gerningsstedet eller Retterstedet til Kagstrygning, hvilken Transport skulde foregaa paa haanlig Maade, bl. a. med Strikke om Halsen, og efter Døden skulde Misdæderen lægges paa Stejle og Hoved og Haand sættes paa en Stage. Der var Enighed om at lade §§ 2—4 bortfalde, saa meget mere som de gentagne Revselsler, der »virkede Medynk i Stedet for Afskrækkelse«, ifølge Praksis eftergaves, og § 1 fandtes tilstrækkelig for Øjemedet. Schlegel vilde endvidere ophæve Brændemærket og Moltke ogsaa Kagstrygningen. Han fandt ikke i denne Forbrydelse de Kendemærker paa æreløs og skammelig Handling, som kunde gøre den fortjent til den bestemte Straf, og vilde kun have anvendt strengt livsvarigt Tugthusarbejde: »Man ved, at vrange og sværmeriske Religionsbegreber, som herskede især i Christian VI Tid, forførte mange til denne Forbrydelse. Mere beskæftigede med det andet Livs belovede Lyksaligheder end med deres Pligter og Forhold i dette higede de blot efter hint, forvissede om deres Misgernings Forladelse, som skulde aabne dem Vejen til et bedre Liv, begik de den og længtes nu efter den Dag, da de ledsagede af Præsten og en stimlet Hob Tilskuere modigen skulde gaa den attraaede Død imøde«. Han ansaa disse Forbrydere for højst ulykkelige Væsener. Chr. Colbjørnsen imødegik ham, ikke uden Heflighed. Fdg.n var en af Kongens viseste Love, der i sin Tid havde gjort Epoke i Evropa. Der var ingen Tvivl om dens Grund og Nytte, og den Fare, den havde for Øje, var ikke ophørt, hvorom de hyppige Selvmord vidnede. Handlingen var efter sit selvkærlige Motiv nedrig og infam. Ogsaa Nørregaard fremhævede som kvalificerende, at Motivet var at søge egen Fordel nemlig det Gode, Misdæderen forestiller sig. Fdg. 18. Dec. 1767, som Christian VII personlig havde interesseret sig for at faa indført, betegnede iøvrigt paa sit specielle Omraade en Reaktion mod Anvendelsen af de med Pinsler forbundne Henrettelser; man havde faaet Blik for,

at det kunde være problematisk med den afskrækkende Virkning af offentlig Henrettelse, og ved Reskript 22. April 1768 foretog man derfor ogsaa en Indskrænkning af den derved brugte gejstlige Medvirken, se Villads Christensen i »Det ny Aarhundrede« I, 2.

Ærens Tab som Straf, alene eller sammen med anden Straf, spillede en stor Rolle. Den dømte blev som Mindre-
mand ugild til selv personlig at gaa i Rette som Sagsøger og ugild som Vidne i Retten, som Vitterlighedsvidne eller Daabsvidne, hvorhos han var udelukket fra offentligt Embede eller Bestilling i Staten, fra Lavs- og Borgerskabsrettigheder. Angaaende denne Strafart var Kommissionen enig om

1) at den var passende med Hensyn til saadanne Forbrydelser, som efter deres Natur og det almindelige Begreb om Ære og Moralitet nødvendig maa agtes for at være skammelige og følgelig at paadrage dem, der har øvet samme, enhver god og retskaffen Borgers fortjente Foragt,

2) at Æresstraffe burde anvendes med Sparsomhed, at de mindre Grader af Æresstraffe saasom Gabestok, Halsjern etc. kunde afskaffes,

3) at Virkningen af Ærens Tab maatte lovfæstes overensstemmende med det nys bemærkede med det Tillæg, at den dømtes Begravelse skulde ske uden nogen Højtidelighed eller de blandt agtede Borgere brugelige Ceremonier,

4) at Livsstraf altid bør medføre Ærestab, og at de henrettede bør begraves paa Retterstedet, samt

5) at Æresstraffe i Reglen bør forbindes med legemlig Straf, Frihedstab eller Landsforvisning.

At Brændemærke og Kagstrygning som forhen skulde have denne Virkning, forudsættes vistnok.

Med Hensyn til Anvendelse af Ærestab ved enkelte Forbrydelser fremdrog man forskellige Tilfælde.

Saaledes falsk Vidnesbyrd, hvor Chr. Colbjørnsen vilde anvende Brændemærke og Arbejde i Jern paa Livstid, hvortil Kaas og Nørregaard sluttede sig, medens Moltke

og Schlegel fandt Brændemærke unødvendigt, hvad ogsaa J. E. Colbjørnsen skriftligt havde udtalt sig for.

Falsa af det grovere Slags i D. L. 6—18¹⁾ (Falskmontneri, Efterskriven af anden Mands Haand, Udgivelse for at være Kongens Embedsmand), for hvilke foresloges Tvangsarbejde i Fængsel for bestandig eller paa Kongens Naade.

De grovere Slags Æreskænderi og kvalificerede Bedragerier som svigagtig Fallit, Forfalskning af Varer eller Brug af falsk Maal og Vægt. Chr. Colbjørnsen vilde ikke hermed forbinde Fængsel eller Landsforvisning, idet han mente, at Dommens Offentliggørelse var tilstrækkelig. Denne vilde han ganske vist effektuere ved at stille den dømte offentlig til Skue ved Kagen (Pælen, der anvendtes ved Piskning) med et sort Bræt hæftet paa Brystet, hvorpaa var malet Æreskænder eller Bedrager. De øvrige Medlemmer vilde nøjes med Dommens Offentliggørelse i de indenrigske Tidender. Det bemærkedes, at naar der ved mindre Injurier anvendes Afbigt, er dette ikke Straf men Skadeserstatning.

Voldtægt mod uberygtet Kvinde, hvormed sattes i Klasse Brug af Bedøvelsesmidler i samme Formaals Tjeneste, hvor tillige Frihedstab foresloges.

Bigami, hvorfor tillige Landsforvisningsstraf foresloges, medens Moltke og Schlegel dog vilde foretrække Fængsel paa Kongens Naade.

Fdg. 18. Dec. 1767 efter Flertallets Forslag, se foran.

Om Frihedsstraffene havde Chr. Colbjørnsen i sit Fragment udtalt nogle Principper ledsaget af Eksempler, og hertil sluttede man sig. Han kritiserede det saakaldte Slaveri eller Fæstningsarbejde: »Slavernes Arbejde er ubetydeligt, ofte intel. Derimod er det, der gives dem til Underholdning, saa ringe, at det ikke forslaar til nødtørftigt Livsophold allermindst i Forhold til virkeligt Tvangsarbejde.

¹⁾ Citaterne i denne Artikel af D. L. findes under samme Betegnelse i Norske Lov.

Ej at tale om Slavernes uforsvarlige og upaalidelige Bevogtning, hvorover Kancelliet gentagne Gange har set sig beføjet til at føre Anke«. I Straffehuset, hvor der skulde udføres strængt og bestandigt Tvangsarbejde, krævede han nøje Opsigt med Fangerne, forsvarlig Naturalforplejning, luftige Værelser, de fornødne Adskillelser mellem Fangerne, og at de farligste Fanger arbejder i Jern.

Saadan Straf kunde anvendes paa Drab uden Overlæg, som livsvarig eller lavere. Havde den dræbte selv givet Anledning, kunde Straffetiden være fra 2 til 6 Aar. Røveri burde straffes med livsvarigt Arbejde i Jern og Vold paa Person med Fængsel fra 3 Maaneder til 2 Aar med Skærpeelse, naar Forbrydelsen udøvedes mod Øvrighed og andre Embedsmænd i Tjeneste. De ved Fdg. 20. Februar 1789 formildede Tyvsstraffe fandt han i visse Tilfælde kunde taale yderligere Formildelse. Kagstrygning og bestandigt Slaveri for at stjæle en Kø paa Marken forekom ham altfor haardt. Ran, der slap med Tremarksbøde og Tvigelds Betaling, burde straffes som Tyveri.

Ogsaa for Duelforbrydelsen foreslog Generalprokurøren med alles Tilslutning Fængselsstraf fra 2 til 6 Aar ud fra den Betragtning, at »den almindelige Fordom ikke sjælden opfordrer til denne Overtrædelse, efterdi det antagne gothiske Begreb om Ære i denne Henseende ligger i Strid med Evropas Lovgivninger«. Under Hensyn til, at »de Personer, som kommer i dette Tilfælde, altid kan formodes at være Mennesker af Opdragelse og at høre til de mere ophøjede Borgerklasser, for hvilke Tugthus- eller Forbedringshusstraf maaske vilde findes haardere end Døden selv især med Hensyn til deres Begreb om Æren, saa holdt han for, at Straf paa Frihed for Tvekamp burde bestemmes til Fængsel i det almindelige Arresthus«.

I Kommissionen fremdroges endnu nogle Tilfælde, idet man dog tog Forbehold mod at foretage en fuldstændig Gennemgang. Børns Vold mod deres Forældre var efter D. L. 6-5-3, ligesom Duel halsløs Gerning. Men naar Bør-

nene var myndige, kunde Anvendelse af Hug og Slag fra Forældrenes Side næppe anses for tilladelig Gerning. Frihedstaf og Tvangsarbejde, formentlig i 6 Aar, skønnedes passende Straf, naar Børn havde slaaet, uden at det var Modvæрге. Ogsaa ellers maatte tidsbestemt Straf være tilstrækkelig ligesom ved andre grove Fornærmelser af Børn mod Forældre. Barnefødsel i Dølgemaal, naar Barnet fandtes dødt, straffedes efter D. L. 6-6-8 paa samme Maade og med Hovedet at sætte paa en Stage. Det erkendtes imidlertid, at Moderens »Bevægaarsager til at skjule sit Svangerskab, ja, endog til at skille Fosteret ved Livet, er saa beklagelige, at Lovgiveren maa bære Medynk med den skyldige, thi ikke sjældent har denne endog sin Grund i Ømhed over det ulykkelige Foster, som en saadan forladt Kvinde har bragt til Verden«. Naar det ikke befandtes, at det i Dølgemaal fødte Barn var forsætlig og paa voldsom Maade dræbt, kunde 2 Aars Tvangsarbejde anses som tilstrækkelig Straf. Har Moderen bevisligt ombragt det udenfor Ægteskab avlede Barn, sættes Straffen for saadant Barnemord til en Tid af 6 Aar. I Klasse med Indbrud om Natten, der var kvalificeret Tyveri, ønskedes sat, at nogen ved Hjælp af falske eller eftergjorte Nøgler havde listet sig ind i et af Mennesker beboet Hus og ved Hjælp deraf begaaet Tyveri om Natten eller indsneget sig i et Hus for om Natten at begaa Tyveri i den beboede Del af Huset. At modsætte sig Fuldbyrdselen af Kongens Befalinger dog uden at stifte Oprør skulde straffes med Frihedstaf og Fængselsarbejde indenfor en Ramme af 2 til 6 Aar. Forgribelse paa eller Fornærmelser mod den foresatte Øvrighed eller Embedsmand (enten ved Handlinger eller Trusels eller Forhaanelses Ord), naar de udfører deres Embede, skulde straffes med lige Straf fra 6 Maaneder til 6 Aar. Der skulde af den kommende Kommission foreslaas Regler om Indretning af Fængsel med eller uden Arbejdspligt, i sidste Fald med Pligt til Selvforplejning.

Som Emner for Landsforvisningsstraffen nævnedes Gene-

ralprokurøren i sit Fragment Forbrydelser, der ikke egentlig er farlige for den offentlige Sikkerhed, men som opvækker Forargelse paa Stedet. Han anlagde dette Synspunkt paa kvalificeret Rufferi (Brug af Hustru, Børn eller Myndliger til Utugt) og paa Omgængelse mod Naturen, saaledes at der her gaves Landsforvisning i Forbindelse med Kagstrygning. Ogsaa ved Blodskam i op- og nedstigende Linie vilde han for den ældre Parti i Forholdet anvende denne Straf eventuelt efter forud sket Afsoning af 4 til 6 Aars Tugthusstraf. Det forførte Barn vilde han dømme til 2 Aars Tvangsarbejde og Forvisning fra Stedet, og paa samme Maade skulde Blodskam mellem Søkende straffes. Forslaget havde Tilslutning hos Kaas og Nørregaard men ikke hos Moltke og Schlegel, der, ogsaa af folkeretlige Hensyn, ikke vilde anvende denne Straf paa Forbrydelser der forudsætter en særdeles fordærvet Tænkemaade. Alle var derimod enige i at anbefale Straffen til Anvendelse for de mindre grove politiske Forbrydelser, saaledes som det nylig var sket for visse Trykkefrihedsforseelser ved Fdg. 27. Sept. 1799. J. E. Colbjørnsen havde udtalt sig for det samme.

Naar der ikke fremsattes nogen samlet Udtalelse mod Brugen af de lemlæstende Straffe, var det sikkert, fordi man fandt dette overflødig. Moltke havde ogsaa i sin Betænkning meget energisk vendt sig mod enhver Brug af Brændemærket, der udstødte Misdæderen fra det borgerlige Samfund, saa at »kun Fortvivelse eller dyrisk Dørskhed kan blive tilbage«. Og hvis han ikke undviger fra Fængslet, er Mærket til ingen Nytte og kan kun forbitre ham.

I sit Fragment havde Generalprokurøren fremsat nogle almindelige kriminalistiske Overvejelser, der fik Kommissionens Bifald.

Idet han som Eksempel nævnte Tyveristraffene før Fdg. 20. Febr. 1789, udtalte han, at Straffen, naar den er større end Forbrydelsen, saa den ligner Hævn, bliver skadelig, fordi den fornærmede ikke som billig Mand kan fremkalde den ved Klage uden at handle mod sin Samvittighed.

Han gjorde opmærksom paa, at hvis Straf for større og mindre Overtrædelser er ens, kan det føre til, at den større bliver begaaet. Naar D. L. 6-16-1 straffede Stimandsfærd med Stejle og Hjul uden Hensyn til, om den overfaldne dræbes eller kun saares, var det fristende for Stimanden at dræbe Offeret for sin egen Sikkerheds Skyld.

Der gives Tilfælde, hvor Straf for en usædelig Handling kan blive skadelig, baade moralsk og politisk set, selv om Straffen ikke ved første Øjekast synes at være streng. Han anvendte denne Betragtning paa Lejermaalsbøder efter D. L. 6-13-1 for Samleje udenfor Ægteskab. Disse Bøder ramte de ofte ulykkelig stillede Barnemødre haardt og kunde blive Aarsag til, at de lagde Haand paa Fosteret. Iøvrigt, tilføjede han, er Lejermaal ikke i den egentligste Forstaaelse et delictum, thi dets karakteristiske Kendemærke er Hensigt til at skade. Ikke heller er Lejermaal altid et sikkert Bevis paa en stor Grad af Usædelighed, thi de offentlige Skøger kommer sjældent i denne Ulejlighed. Den bliver i Almindelighed den svage (ofte uskyldige) forførte Kvindes Lod.

At straffe den fornærmede Person selv tillige med den, der har begaaet Forbrydelsen, kunde ikke stemme overens med retfærdig og vis Lovgivning. Dette var Tilfældet ved den offentlige Paatale af begaaet Hor, idet Bøden herfor ramte den uskyldige Ægtefælle.

Naar Selvmorderens Hovedlod efter D. L. 6-6-21 forbrydes, rammes de efterladte, der egentlig er de skadelidende, ved hans Handling. Selvmord bør overhovedet ikke betragtes som Delikt.

Endelig hævder han, at Bøde og legemlig Straf ikke bør kumuleres.

Om Pengestrafte udtalte Chr. Colbjørnsen med alles Tilslutning, at der ved Overtrædelser og Fornærmelser af de mindre Slags var Anvendelse for dem, og at de burde rette sig efter Forseelsens større og ringere Grad især med Hensyn til Handlingens Moralitet. Indenfor en fastsat Ramme

kan det betros Domstolene at fastsætte Størrelsen efter den skyldiges Evner og Sagens oplyste Omstændigheder. Forbrydelse af Boslod burde bortfalde. J. E. Colbjørnsen havde gennemgaaet Lovgivningens Tilfælde af Bøder til private og taget Afstand derfra. Tilbage var der de subsidiære Bøder, der skulde træde i Stedet for Pengestrafpen. Man sluttede sig her til to Betænkninger af 1. Januar 1800, som Generalprokurøren havde afgivet til Kancelliet om at supplere Fdg. 6. Dec. 1743. Denne havde nemlig ikke nogen Regel om Subsidiærstraf svarende til den fuldstændige Konfiskation, der idømtes ved Dom til Hovedlods Forbrydelse. Den formueløse gik derfor uskadt ud af en saadan Domfældelse. Colbjørnsens Forslag gik ud paa at sætte Boslod eller Hovedlod til 1000 Rdl., halv Lod til 500 Rdl. og Straf paa »yderste Formue« til 100 Rdl., saaledes at den ubetalte Del af disse Beløb afsonedes, som om Dommen var gaaet ud paa Bøder af denne Størrelse. Ogsaa til de øvrige Regler i nævnte Fdg. om Bøders Afsoning havde han Ændringsforslag navnlig om at halvere Afsoningstiderne, specielt naar Fængsel paa Vand og Brød anvendtes. Højeste Dagetal for denne Straf skulde være 20 og hver femte Dag gives almindelig Kost. Brødrationen skulde være $1\frac{1}{2}$ π daglig. For Kvinder vilde han have Afsoningstiden yderligere nedsat med Hensyn til Kønnets Svaghed, især da den Kvinderne af Naturen tildelte større Grad af Undseelse og Frygtsomhed forøger deres Følelse ved at lide Straffen. »Overalt«, slutter Colbjørnsen, »synes mig, at den Lovgiver handlede billigere, som lod halv Straf blive Kvinders Lod, end den, som bestemte deres Arv til det halve imod Mændenes«. Kommissionens øvrige Medlemmer havde det videregaaende Forslag, at Fængsel paa Vand og Brød som skadeligt for Menneskets Helbred kunde bortfalde. De der holdtes fængslet til Bødefsoning, maatte ikke have Tilladelse til Omgang eller Selskab i Fængslet, ejheller til at nyde Velleved af Føde men blot nødtørftig og tarvelig Underholdning.

Da Kancelliet afæskede Højesterets Tilforordnede Erklæring over Spørgsmaalet Afsoning af Boslods Fortabelse, havde flere benyttet Lejligheden til videregaaende Udtalelser, hvilket atter bragte Generalprokurøren ind paa de andre Spørgsmaal om Reform af Fdg. 6. Dec. 1743. Saaledes udtalte Assessor Fridsch, der iøvrigt havde været Medlem af Kommissionen af 1783 om Tyveristraffene, at han med Længsel imødesaa en ny kriminel Lovgivning, der bl. a. skulde afskaffe de høje Pengestrafte saasom Jords Forbrydelse, Gods' eller Hovedlods Forbrydelse, Straf paa yderste Formue, Mandebød og Voldsbøder. Dette fik Tilslutning hos flere, medens der dog ogsaa lød Røster i modsat Retning. Graah fandt det saaledes betænkeligt paa en Gang at gaa over til Grundsætninger i Kriminallovgivningen, som forudsætter 50 Aars Fremgang i Pædagog-, Skole- og Opdragelsesvæsenet. Kun for en halv Snes Aar siden begyndte vi derpaa, tilføjer han med Tanken paa Tyveriforordningen af 20. Februar 1789.

Det ligger nær at antage, at Frederik Moltke gennem disse Udtalelser har faaet væsentlig Bestyrkelse i sine Planer for Lovgivningens Reform, og hertil kom saa, at Chr. Colbjørnsen med sin aktive Personlighed stillede sig paa samme Side.

Kommissionens begrænsede Hverv at indlede et Reformarbejde ved en ny Kommission maatte medføre, at dens Vedtagelse kun kom til at udgøre et Fragment af en Straffekodeks. Det undgaar heller ikke Opmærksomheden, at den ikke samlede sin Opmærksomhed om at udforme Begrebsbestemmelser af de forskellige Delikter, men gik løs paa Strafarterne for at finde ud af, om og hvorledes de burde opretholdes, og paa hvilke Forhold de skønnedes at burde finde Anvendelse. Der vilde ellers have været meget at udrette paa Omraadet at fastsætte det strafbare Gerningsindhold. Her maa imidlertid erindres, at Retsanvendelsen i vidt Omfang betjente sig af Analogier, fuldstændige eller partielle, der tillod at inddrage beslægtede

Forhold under Lovenes kasuistisk formede Regler. Derved blev Trangen til Omarbejdelse mindre.

Det var meget langt fra, at Kommissionens Tanker formaede hurtigt at sætte Lovgivningen i Bevægelse, hvilket kan skyldes forskellige Forhold. Men efterhaanden som strafferetlige Reformers gennemførtes, saas det dog, at Kommissionen havde anvist Fremtidens Veje. Fra de nærmeste Decennier skal nævnes Pl. 12. Juni 1816 om nærmere Bestemmelse i Henseende til Straffen af Fængsel paa Vand og Brød, Fdg. 24. Sept. 1824, hvorved Straffen for Boslods Forbrydelse og paa yderste Formue samt andre lignende Straffe dels ophæves dels forandres og Fdg. 30. Marts 1827 om Landsforvisningsstraffens Ophævelse. Den egentlige kriminelle Reform kom først ved de saakaldte Ørstedske systematiske Straffelove fra 1833 og 1840—41.